

Mh 18.4.2016

Kaikkilista nro 2

Neuvottelutulos 5.4.2016

HALLITUKSEN LINJAUS MAAKUNNILLE SIIRRETTÄVISTÄ TEHTÄVISTÄ

Hallitus on sopinut perustuslaissa 121 §:n 4 momentissa tarkoitetuille itsehallintoalueille -maakunnille - osoitettavista tehtävistä (pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmassa tarkoitettu maakuntahallinnon ja valtion aluehallinnon yhteensovitus päätös, hallitusohjelma s. 30). Ratkaisu toteuttaa hallituksen 7.11.2015 antamat linjaukset sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja itsehallintoalueiden perustamisen jatkovalmistelusta ja itsehallintoalueiden aluejaosta.

Maakuntien tehtävien perustana on 1.1.2019 alkaen selkeä työnjako kunnan, maakunnan ja valtion välillä. Tulevaisuuden työnjaossa:

- **kunnat ovat paikallisen osallistumisen, demokratian, sivistyksen ja elinvoiman yhteisöjä**, jotka hoitavat asukkaiden päättämiä itsehallintotehtäviä (**yleinen toimiala**) ja laissa säädettyjä paikallisia tehtäviä. Kunnat vastaavat jatkossakin nykyisen lainsäädännön periaatteiden mukaisesti työllisyyden hoidosta ja edistämisestä. Kunnalla on edelleen vastuu seuraavista: osaamisen ja sivistyksen edistäminen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, liikunta-, kulttuuri- ja muut vapaa-ajan palvelut, nuorisotoimi, paikallinen elinkeinopolitiikka, maankäyttö, rakentaminen ja kaupunkisuunnittelu.

- **maakunnat vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollosta, pelastustoimesta, ympäristöterveydenhuollosta, alueellisista kehittämistehtävistä ja elinkeinojen edistämisen tehtävistä, alueiden käytön ohjauksesta ja suunnittelusta sekä maakunnallisen identiteetin ja kulttuurin edistämisestä** sekä maakunnalle lain perusteella annettavista muista alueellisista palveluista.

- **valtio vastaa oikeusvaltion ylläpitämisestä ja kehittämisestä, perusoikeuksien turvaamisesta ja arvioinnista sekä turvallisuustehtävistä samoin kuin kansainvälisistä ja valtakunnallisista tehtävistä ja yhdenvertaisuuden ja yleisen edun valvonnasta**. Valtion hallintotehtävissä on periaatteena valtakunnallinen toimivalta silloinkin, kun tehtävät edellyttävät alueellista tai paikallista

läsnäoloa. Toisena periaatteena valtion hallintotehtävissä on valtakunnallisesti yhtenäisen toimintatavan ja ratkaisukäytännön soveltaminen.

Maakunnille siirrettävät tehtävät

Hallituksen linjauksen 7.11.2015 mukaisesti ja tehdyn valmistelun pohjalta kuntien, maakunnan liittojen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskusten) ja aluehallintovirastojen (AVI) seuraavat tehtävät osoitetaan maakunnille:

- 1) Kaikki maakuntien liittojen lakisääteiset tehtävät siirretään maakunnille. Tämä tarkoittaa, että alueiden kehittämisestä ja rakennerrahastotoiminnan hallinnoinnista annetussa laissa (7/2014) tarkoitetut aluekehittämisviranomaisen tehtävä ja aluekehittämiseen liittyvät kaikki tehtävät sekä muissa laeissa maakuntien liitoille säädetyt kaikki tehtävät siirretään maakunnille. Tehtäväsiirtojen jälkeen jäsenkunnat voivat lakkauttaa nykyiset kuntayhtymämuotoiset maakuntien liitot.

Pääosa ELY -keskusten tehtävistä siirretään maakunnille. Tehtävät, joissa on kyse oikeusharkintaisista tehtävistä ilman alueellista näkökulmaa, valtion tai yleisen edun valvonnasta taikka vaikutuksiltaan valtakunnallisista tehtävistä, organisoidaan valtionhallintoon. ELY -keskukset ja TE -toimistot lakkautetaan ja niiden vastuulla olevien palveluiden järjestämisvastuu on maakunnilla.

TE-palveluiden järjestämisessä hyödynnetään järjestäjä - tuottaja - mallia. Maakunnat pääsääntöisesti sopivat TE-palveluiden tuottamisesta laissa säädetyt kriteerit täyttävien kuntien, yksityisten tai kolmannen sektorin tuottajien kanssa. Näin halutaan hyödyntää kuntien osaamista ja potentiaalia alueidensa kasvun ja työllisyyden edistäjinä. Mallin toteutuksen ja rahoituksen yksityiskohdat täsmennetään jatkovalmistelussa. Uudistuksen yhteydessä tarkistettavassa erityislainsäädännössä ja uudistuksen toimeenpanossa korostetaan kuntien roolia paikallisissa elinvoimatehtävissään.

Vuosina 2017 ja 2018 toteutetaan työnhakija- ja työnantajalähtöisen työllisyyspalvelun alueellisia kokeiluja. Kokeiluiden sisällöistä linjataan erikseen vuoden 2016 aikana.

TEKESille siirretään ELY -keskusten tehtävistä innovaatio- ja keksintötoimintaa ja liiketoiminnan kansainvälistymistä koskevat kehittämis- ja koordinaatiotehtävät sekä pieniä energiatukia koskevat tehtävät.

Ympäristöhallinnon luvat, ympäristövalvonta ja luonnonsuojelu kootaan ELY-keskuksista ja aluehallintovirastoista uudistettavaan valtion valtakunnalliseen aluehallintovirastoon valtion tehtäväksi mutta vesien ja merensuojelun tehtävät siirretään maakunnille. Maakunnat hoitavat tällöin niille erikseen säädettyjä tehtäviä seuraavilla toimialoilla: alueiden käyttö, rakentamisen ohjaus, kulttuuriympäristön hoito, vesivarojen käyttö ja hoito sekä vesien- ja merenhoito. Maakuntien tehtävänä on lisäksi tuottaa ja jakaa ympäristöä koskevaa tietoa sekä parantaa ympäristötietoutta sekä huolehtia ympäristö-, vesihuolto- ja vesistötöiden toteuttamisesta.

ELY-keskusten ja TE-toimistojen yhteinen henkilöstö-, taloushallinnon ja tietohallinnon sekä kehittämistehtäviä, varsinkin valtakunnallisia palvelukonsepteja hoitava kehittämis- ja hallintokeskus KEHA siirretään organisaationa maakuntien yhteiseksi palveluyksiköksi, jolla voi olla julkisia hallintotehtäviä. KEHA integroidaan jatkossa osaksi maakuntien yhteisiä palveluyksiköitä.

- 2) EU:n rakennerahasto- ja muiden EU -tukien maakuntien liitoissa ja ELY-keskuksissa hoidettavat tehtävät.
- 3) Pelastustoimi; pelastustoimen ja ensihoidon järjestäminen osoitetaan viiden yliopistollista sairaalaa ylläpitävän maakunnan tehtäväksi maakuntien yhteistyöalueittain. Kaikki maakunnat hoitavat näihin liittyviä tehtäviä ja maakunnat sopivat yhteistyöalueittain järjestämisvastuussa olevan maakunnan kanssa järjestämisen rahoittamisesta.
- 4) Ympäristöterveydenhuollon järjestäminen ja elintarvikevalvonnan, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ja sen valvonnan tehtävät kunnista, aluehallintovirastoista ja ELY-keskuksista. Riittävän osaamisen ja resurssit omaava kunta voi kuitenkin laissa säädettyjen kriteerien täytyessä sopia maakunnan kanssa järjestämisvastuun siirtämisestä tältä osin kunnalle.
- 5) Maatalous- ja turkistarhayrittäjien lomituspalvelut kunnista.
- 6) Maataloushallinnon ja viljelijätukien hallintotehtävät kuitenkin siten, että kunnissa oleva palveluverkko (maaseutuasiamiehet) säilyy käytettävissä.

Maakunnan tehtävät

Tehtäväsiirtojen jälkeen maakunnan tehtävät ovat seuraavat (maakunnan tehtäväala):

- 1) Sosiaali- ja terveydenhuolto.
- 2) Sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ennaltaehkäisevät palvelut ja asiantuntijapalveluiden tuki kunnille, ennaltaehkäisevä päihdetyö, terveydensuojelu sekä alueellinen alkoholihallinto ja tupakkavalvonta¹.
- 3) Pelastustoimi: pelastustoimen ja ensihoidon järjestäminen kuuluu viidelle yliopistosairaalaa ylläpitävälle maakunnalle sote-järjestämislaissa säädettävien maakuntien yhteistyöalueittain. Maakunnat hoitavat pelastustoimeen kuuluvia tehtäviä ja rahoittavat järjestämistä.
- 4) Ympäristöterveydenhuolto ja elintarvikevalvonta, eläinten terveys ja hyvinvointi ja sen valvonta. Tehtävän hoitamiseen riittävät voimavarat omaava kunta voi kuitenkin sopia maakunnan kanssa järjestämisvastuun siirtämisestä tältä osin kunnalle (yleensä kaupunki). Siirtomahdollisuus edellyttäisi erityislain säännöstä sekä kriteerien määrittelyä laissa.
- 5) Aluekehittäminen ja sen rahoitus. Maakunta on jatkossa maakuntaliiton sijasta laissa tarkoitettu yleinen aluekehitysviranomainen ja hoitaa siten alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetussa laissa aluekehitysviranomaiselle ja maakunnan liitolle säädetyt sekä ELY-keskuksille säädetyt aluekehittämisen tehtävät.
- 6) Alueellisten yhteispalveluiden järjestäminen ja kehittäminen (sisältää yhteispalvelusta annettujen säännösten mukaisen yhteispalvelun lisäksi huolehtimisen yhden palvelukanavan digitaaliseen asiointiin toteuttamisesta sekä yhteisien palveluiden järjestämisen ja tuottamisen kuntien kanssa silloin, kun maakunnalla ja kunnalla lain mukaan voi olla yhteisiä palveluita. Tehtävä sisältää myös tilojen ja muiden puitteiden ja tukipalvelun antaminen sopimusperusteisesti valtion viranomaisten alueellisille toimipisteille sikäli kun tätä ei voida toteuttaa aluehallintoviraston puitteissa).
- 7) Alueiden käytön ja rakentamisen ohjaus sekä kulttuuriympäristön hoito.

¹ Kunnilla on yleinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä; kunnat tarvitsevat kuitenkin maakunnan sote- raportointia ja sote-alan asiantuntijapalveluita.

- 8) Alueellinen maakunnan liikennejärjestelmäsuunnittelu².
- 9) Joukkoliikenteen alueellinen suunnittelu ja järjestäminen sekä valtionavustustehtävät samoin kuin yksityisteiden valtionavustustehtävät³. Tässä yhteydessä ei muuteta kunnille ja niiden yhteistyöelimille joukkoliikennelain mukaan kuuluvien tehtävien järjestämistä.
- 10) Maakunnallisen identiteetin, elinvoiman ja kulttuurin sekä hyvinvoinnin ja liikunnan edistäminen.
- 11) Elinkeinoelämän ja elinkeinojen sekä innovaatioympäristön kehittäminen ja rahoittaminen sekä siihen liittyvät yritys- ja neuvontapalvelut⁴.
- 12) Maaseudun kehittäminen sekä maa- ja elintarviketalouden, maaseutuelinkeinojen ja maatilatalouden sekä kala- ja riistatalouden edistäminen ja rahoittaminen, viljelijätukitehtävät sekä näihin liittyvät palvelut.
- 13) Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalveluiden järjestäminen ja lomituksen paikallisviranomaistehtävät.
- 14) Kasvintuotannon ja -terveyden valvonta.
- 15) Työ- ja elinkeinopalveluiden järjestäminen ja kotoutumisen edistäminen: TE-palveluissa palvelutuotantoa voidaan lailla tai laissa säädettyjen kriteerien täytyessä sopimuksella osoittaa riittävät voimavarat omaavalle kunnalle (kaupunki) sekä yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoille.
- 16) Erikseen säädettävät vesihuollon edistämisen ja suunnittelun, vesivarojen käytön ja hoidon sekä tulvariskien hallinnan tehtävät ja alueelliset luonnonvaratehtävät sekä huolehtiminen ympäristö-, vesihuolto- ja vesistötoiden toteuttamisesta samoin kuin vesien- ja merenhoidon tehtävistä.
- 17) Ympäristöä koskevan tiedon tuottaminen ja jakaminen sekä ympäristötietouden parantaminen.

² Nykyiset ELY- keskusten ja maakunnan liittojen tehtävät.

³ Nykyiset ELY- keskusten ja maakunnan liittojen tehtävät.

⁴ Nykyiset ELY- keskusten ja maakunnan liittojen tehtävät.

- 18) Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan kuuluva alueellinen varautuminen ja sen tukeminen ja yhteensovitus maakunnan tehtäviin kuuluvissa asioissa.
- 19) Rakennusvalvonta niissä maakunnissa, joissa maakunnan kaikki kunnat ovat yhteisellä sopimuksella päättäneet siirtää rakennusvalvonnan järjestämisen maakunnalle ja osoittaneet sille rahoituksen.
- 20) Maakunnan kaikkien kuntien kanssa yhteisellä sopimuksella maakunnan hoidettavaksi kuntien osoittamat, maakunnan tehtäväälaan liittyvät tehtävät, joiden hoitamiseen kunnat ovat samalla osoittaneet rahoituksen.
- 21) Muut maakuntien liittojen lain perusteella nykyisin hoitamat tehtävät. Maakunnat voivat edelleen kehittää näiden tehtävien hoitoa ja yhteistyötä niissä.
- 22) Maakunnan tehtäviin liittyvien kansainvälisten asioiden ja yhteyksien hoitaminen.⁵

Maakuntien työnjakoa koskevia linjauksia

Tehtävät järjestetään maakuntahallinnossa mahdollisimman kustannustehokkaalla tavalla hyödyntämällä soveltuvin osin selvityshenkilö, ministeri Lauri Tarastin selvityksessä esitettyjä ehdotuksia hoitamalla osaa hallintotehtävistä yhtä maakuntaa laajemmalla alueella tai valtakunnallisesti yhteen maakuntaan keskitettynä. Jatkovalmistelussa otetaan kuitenkin huomioon maakuntien luontaiset yhteistyösuhteet ja mahdollisuudet maakuntalaissa säädettävällä tavalla sopia yhteistyöstä.

Nykyistä tehtävien hoidon ja asiantuntemuksen kokoamisia jatketaan tehtävien siirtyessä maakunnille. Nämä tehtävät hoidetaan tällöin yhtä maakuntaa laajemmalla alueella.

⁵ Nykyinen maakunnan liittojen tehtävä alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain 17 §:n mukaan.

Rakennerahastoja, elinkeinoasioita ja yritystukia koskeva todellinen päätösvalta ja vastuu maakunnan kehittämisestä on kuitenkin jokaisella maakunnalla. Tämä otetaan huomioon säädettäessä hallintotehtävien kokoamisesta ja maakunnan toimielinten päätösvallasta.

Tehtävien uudelleenjärjestelyissä minimoidaan henkilöstön siirtymiset paikkakunnalta toiselle.

Maakunnat voivat niiden toiminnan käynnistyttyä jatkossa sopia koottujen tehtävien hoidon kehittämisestä edelleen. Maakunnat järjestävät maakuntalaissa säädettävällä tavalla keskinäistä yhteistyötä ja yhteisiä palveluita maakuntien oman päätöksen ja luontaisten yhteistyösuuntiensa puitteissa.

Maakunnan tehtäväalaa koskevia linjauksia

Maakunnat hoitavat niille laissa säädettyjä tehtäviä eikä niillä ole kuntien tapaan yleistä oikeutta ottaa hoidettavakseen tehtäviä. Maakuntalaissa säädetään maakunnan tehtäväala. Maakunnat hoitavat laissa säädettyyn tehtäväalaan kuuluvia tehtäviä. Maakuntalaissa säädetään, että maakunta voi ottaa hoitaakseen sellaisia kunnan tehtäviä, jotka maakunnan kaikki kunnat sopimuksella antavat maakunnan hoidettavaksi ja jotka lisäksi liittyvät maankunnan tehtäväalaan. Tällöin kunnat osoittavat myös rahoituksen tehtävän hoitoon maakunnassa.

Rakennusvalvonta voidaan siirtää maakunnalle maakunnan kaikkien kuntien yhteisellä sopimuksella ja osoittaessa rahoituksen tehtävän hoitoon.

Maakunnan tehtäväksi osoitetaan edellä elinkeinoelämän ja elinkeinon sekä innovaatioympäristön kehittäminen ja rahoittaminen sekä siihen liittyvät yritys- ja neuvontapalvelut (luettelon kohta 11). Kunnille kuuluvat paikalliset elinvoimatehtävät. Uudistettavassa lainsäädännössä ja sen toimeenpanossa korostetaan kuntien roolia elinvoiman kehittämisessä ja hyödynnetään ensisijaisesti toimivia nykyisiä ratkaisuja. Uudistuksessa pyritään välttämään päällekkäisten kehittämisrakenteiden syntymistä elinkeinon ja elinvoiman edistämistehtävissä.

Aluehallintovirastojen uudistaminen

Nykyisestä kuudesta aluehallintovirastosta muodostetaan yksi valtakunnallisen toimivallan omaava viranomaisinen joka toimii alueellisissa yksiköissä / toimipisteissä. Päällekkäisyydet aluehallintoviraston ja keskusvirastojen kanssa puretaan. Uudistuksessa henkilöstöä ei keskitetä yhteen toimipisteeseen.

Aluehallintovirastoille kuuluvien sekä maakuntien ja kuntien laillisuusvalvontaa kehitetään jatkovalmistelussa sisällöllisesti edelleen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan kehittämässä huolehditaan siitä, että julkinen ja yksityinen tuotanto ovat yhtäläisten periaatteiden ja yhtäläisen valvonnan kohteena. Tämä valmistelu tehdään sote-uudistuksessa osana sote-järjestämislain ja maakuntalain valmistelua.

Tavoitteena aluehallintovirastojen uudistamisessa on valtakunnallisen toimivallan ohella löytää sellaiset ratkaisut, jotka parhaiten edistävät digitalisaatiota ja sen hyödyntämistä.

Samalla jatkovalmistelussa uudistetaan ja parannetaan yhteiskunnan turvallisuusstrategian toteuttamisen ja häiriö- ja poikkeustilanteisiin varautumiseen koordinaatiota alueellisella tasolla mahdollisimman selkeäksi, nykyisiä vaatimuksia vastaavaksi järjestelmäksi. Maakuntien roolin ohella tulee selvittää, vastaavatko nykyiset viranomaisten toimivaltuudet nopeasti kehittyviin ja monitahoisiin vakaviin häiriötilanteisiin.

Jatkovalmistelu

Maakuntien toimintaa, taloutta ja hallintoa koskevat yleissäännökset sisällytetään maakuntalakiin, jota valmistellaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja itsehallintoalueiden perustamisen projektiryhmässä ja maakuntalaki -valmisteluryhmässä. Tässä valmistelussa valmistellaan demokratiaa ja päätöksentekoa sekä maakuntahallinnon rakennetta ja organisaatiota koskevat asiat. Hallitus päättää niistä linjatessaan hallituksen esityksen sisällön.

Valtiovarainministeriö asettaa aluehallintouudistuksen jatkovalmistelua varten projektiryhmän ja muun tarvittavan valmisteluorganisaation. Päävastuu tarvittavista lainsäädäntömuutoksista kuuluu ministeriöille, joiden on aloitettava valmistelu välittömästi.

Valmistelun pohjana käytetään selvityshenkilö, ministeri Lauri Tarastin raportin (Valtion aluehallinnon ja maakuntahallinnon uudistaminen, valtiovarainministeriön julkaisu 3/2016) yksityiskohtaisia tehtäväsiirtoja koskevia ehdotuksia siltä osin kuin hallitus ei ole linjannut toisin tai maakuntalain valmistelussa ei asiaa arvioida toisella tapaa.

Tavoitteena on, että hallituksen esitysluonnos tehtäväsiirtojen toteuttamisesta erityislainsäädännössä, rahoituksen osoittamisesta maakuntahallinnon muiden kuin sote -tehtävien hoitamiseen ja ehdotukset aluehallintoviraston toiminnan kehittämisestä ja valtakunnallisesta toimivallasta sekä ehdotukset ympäristöhallinnon tehtävien järjestämisestä olisivat valmiina 2016 lopulla.

Maakunnat aloittavat toimintansa 1.1.2019, jolloin myös ELY-keskukset, TE-toimistot ja maakuntien liitot lakkaavat ja niiden tehtävät siirtyvät maakunnille ja edellä todetuille valtion viranomaisille. Myös tehtävänsiirrot kunnilta maakunnille toteutetaan tuolloin.

Maakuntien ja kuntien laillisuusvalvonnan ja sen ohjauksen sisältöä koskevien kehittämis ehdotusten edellyttämä lainsäädäntö pyritään antamaan vuoden 2017 aikana.